

Obrazovne aspiracije učenika u prijelaznim razdobljima hrvatskog osnovnoškolskog obrazovanja: priroda, odrednice i promjene

Boris Jokić, Zrinka Ristić Dedić, Iris Marušić, Jelena Matić,
Josip Šabić, Gordana Kuterovac Jagodić, Inja Erceg

Institut za društvena istraživanja u Zagrebu
Institute for Social Research in Zagreb

Centar za istraživanje i razvoj obrazovanja
The Centre for Educational Research and Development

O PROJEKTU

- Uspostavni istraživački projekt Hrvatske zaklade za znanost
UIP-2014-09-6757
- Istraživački tim znanstvenika i istraživača iz Instituta za društvena istraživanja u Zagrebu i Odsjeka za psihologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
- Voditelj projekta: Boris Jokić
- Trajanje projekta: veljača 2016. – veljača 2019.
- Budžet projekta:
 - 278.489,92 Kn (HRZZ)
 - 46.638,48 Kn (Sufinanciranje IDIZ)

O OBRAZOVNIM ASPIRACIJAMA

- Obrazovne aspiracije među najsnažnijim su odrednicama obrazovnih, ali i životnih izbora i ishoda.
- Učenici viših obrazovnih aspiracija su motiviraniji za školske zadatke i ostvaruju viša obrazovna postignuća, kao i učenici za koje njihovi roditelji i učitelji imaju više aspiracije.
- Važnost obrazovnih aspiracija izlazi iz okvira područja obrazovanja; povezane su s razvojem identiteta, osobnom dobrobiti i smanjivanjem rizika socijalne isključenosti.

PRIRODA OBRAZOVNIH ASPIRACIJA

- Teško je uspostaviti uzročnu vezu između aspiracija i ishoda; aspiracije predstavljaju ujedno i prediktor i produkt nečijih sposobnosti, osobnih karakteristika, socijalizacije i iskustava
- Odnos između obrazovnih aspiracija i ishoda se vrlo dinamično mijenja i razvija tijekom obrazovnog puta učenika kao rezultat interakcija između razvoja osobe i sve veće složenosti obrazovnog i drugog okruženja
- Učeničke obrazovne aspiracije su izrazito socijalno kontekstualizirane i oblikovane pod utjecajem roditelja i drugih članova obitelji, vršnjaka, školskih praksi i karakteristika šire zajednica

ODREĐENJE OBRAZOVNIH ASPIRACIJA

- Razlikovanje pojmova *aspiracija* (ono čemu se osoba nada u budućnosti) i *očekivanja* (ono što očekuje da će se dogoditi)
 - različite razine specifičnosti
 - sadašnja/ buduća perspektiva
- Različite vrste aspiracija: obrazovne, karijerne (profesionalne), životne

PITANJE DEFINICIJE OBRAZOVNIH ASPIRACIJA

- Uobičajena operacionalizacija: broj godina koje osoba želi provesti unutar obrazovnog sustava
- Preuska operacionalizacija
 - ograničenost na formalni sustav obrazovanja i stjecanje formalne kvalifikacije
 - neuvažavanje kvalitativnih razlika u aspiracijama
 - izjednačavanje većeg broja godina školovanja i akademskih titula institucija visokog obrazovanja s višim (vrijednijim) obrazovnim aspiracijama
 - nedovoljna diskriminativnost s obzirom na povećani ulaz u visoko obrazovanje

DEFINIRANJE OBRAZOVNIH ASPIRACIJA

- Usmjerenost na ispitivanje obrazovnih aspiracija (pritom, uzimaju se u obzir i karijerna i obrazovna očekivanja te opće životne aspiracije učenika, kao i aspiracije i očekivanja koja njihovi roditelje i učitelji imaju za njih)
- Uvažavanje multidimenzionalne, kontekstualizirane i razvojne prirode učeničkih obrazovnih aspiracija
- *Ambicije i ciljevi koje učenici i roditelji imaju u vezi s neposrednim i budućim obrazovnim iskustvima i ishodima*

CILJ PROJEKTA

- istražiti prirodu, odrednice i promjene obrazovnih aspiracija učenika u tri prijelazna razdoblja hrvatskog osnovnoškolskog obrazovanja
- *Priroda* obrazovnih aspiracija naglašava potrebu promišljanja činjenice da učeničke obrazovne aspiracije mogu biti kvalitativno različite u različitim razdobljima njihovog života.
- *Odrednice* naglašavaju cilj istraživanja i modeliranja čimbenika koji su povezani s učeničkim obrazovnim aspiracijama.
- Ispitivanje *promjene* se odnosi na *intra-individualnu* promjenu (kako učenici napreduju kroz obrazovni sustav) i *interindividualne* razlike među učenicima različite dobi.

TRI PRIJELAZNA RAZDOBLJA

- ulazak u osnovnoškolsko obrazovanje (od 1. do 2. razreda)
- prijelaz s razredne na predmetnu nastavu (od 4. do 5. razreda)
- završavanje osnovnoškolskog obrazovanja (od 7. do 8. razreda)

- U tim razdobljima učenici i roditelji su izloženi kvalitativno i kvantitativno drugačijim povratnim informacijama o postignućima, relativnom položaju pojedinca u odnosu na druge, radnim navikama i sposobnostima u široj grupi.
- Novi zahtjevi i organizacija obrazovnog procesa potiču refleksiju o perspektivama pojedinca o samopoimanju, vlastitim sposobnostima, ambicijama i ciljevima.

ISTRAŽIVAČKI PROBLEMI

- *Kakva je priroda učenika obrazovnih aspiracija u prijelaznim razdobljima hrvatskog osnovnoškolskog obrazovanja?*
- *Kako se učenika obrazovne aspiracije razvijaju tijekom tri prijelazna razdoblja hrvatskog osnovnoškolskog obrazovanja?*
- *Kako nove okolnosti i zahtjevi koje postavlja obrazovni sustav u prijelaznim razdobljima osnovnoškolskog obrazovanja djeluju na učenika obrazovne aspiracije?*
- *Na koje načine i u kojoj mjeri se razlikuju obrazovne aspiracije učenika različite dobi?*
- *Koje su razlike u obrascima promjena učenika obrazovnih aspiracija tijekom prijelaznih razdoblja hrvatskog osnovnoškolskog obrazovanja?*
- *Na koje načine i u kojoj mjeri individualni, roditeljski, razredni (vršnjački) i školski čimbenici određuju učenika obrazovne aspiracije u prijelaznim razdobljima hrvatskog osnovnoškolskog obrazovanja?*

KONCEPTUALNI OKVIR

Slika 1. Konceptualni okvir - ekološki model učeniških obrazovnih aspiracija

RAZINA UČENIKA

Dob, spol; prijašnje školsko postignuće (*kriterij za uzorkovanje u KVAL fazi te NZV u KVANT fazi*)

Učenička uvjerenja o sebi, vrijednosti i očekivanja: osobne vrijednosti o obrazovanju; prijašnja obrazovna iskustva; akademsko samopoimanje, samoefikasnost i specifična uvjerenja o vlastitoj kompetentnosti; interesi; ciljna orijentacija; kauzalne atribucije; očekivanje uspjeha

Percepcija podrške i očekivanja značajnih drugih: percepcija roditeljske podrške i očekivanja za učenika; percepcija učiteljske podrške i očekivanja za učenika; percepcija obrazovnih aspiracija vršnjaka; uzori

Znanje o obrazovnom sustavu: poznavanje različitih obrazovnih mogućnosti/ obrazovnih putova

Učenička ponašanja: izvannastavne aktivnosti; izvanškolske aktivnosti; navike učenja

RAZINA RODITELJA

Obrazovni status; radni status; zaposlenje; prihodi; socijalno porijeklo

Roditeljska opća uvjerenja, ciljevi i vrijednosti: Socijalizacijski ciljevi/ uvjerenja o odgoju djece; Osobne vrijednosti o obrazovanju; Obrazovne biografije roditelja; Roditeljski stil

Roditeljske percepcije i očekivanja prema djetetu: Životne, obrazovne i karijerne aspiracije za učenika; Percepcija sposobnosti, interesa, aspiracija, ličnosti i motivacije djeteta; Očekivanja budućih postignuća i obrazovnog puta djeteta; Kauzalne atribucije djetetovih obrazovnih postignuća; Samoefikasnost

Roditeljske percepcije škole: Zadovoljstvo školom; Percepcija odnosa učitelj-roditelj; Percepcija odnosa učitelj-učenik

Roditeljska ponašanja: Uključenost roditelja/ praćenje djetetovog učenja; Podrška u donošenju obrazovnih/karijernih odluka; Pružanje podrške djetetu za sudjelovanje u aktivnostima/poticanje djetetovih interesa i aspiracija

RAZINA VRŠNJAKA (RAZREDNI ODJEL)

Veličina; sastav razreda s obzirom na sposobnosti/ postignuća i socijalno porijeklo učenika

Norme ponašanja i stavova

Pritisak vršnjaka

Kolektivna ciljna orijentacija

Socijalna usporedba

RAZINA ŠKOLE

Veličina; lokacija/ socio-demografska obilježja susjedstva

Učiteljska opća uvjerenja, ciljevi i vrijednosti: osobne vrijednosti o obrazovanju; pedagoški ciljevi (uvjerenja o svrsi i ciljevima školskog poučavanja i učenja); samoefikasnost učitelja; percepcija odgovornosti učitelja za učeničke obrazovne aspiracije i postignuća; opća očekivanja prema učenicima; percepcija odnosa učitelj-učenik; percepcija odnosa učitelj-roditelj

Učiteljske percepcije i očekivanja prema pojedinom učeniku: percepcija sposobnosti, interesa, aspiracija, ličnosti i motivacije učenika; percepcija aspiracija i očekivanja roditelja za dijete; očekivanja budućih učeničkih postignuća i obrazovnog puta; kauzalne atribucije učeničkih obrazovnih postignuća; percepcija kvalitete suradnje s djetetovim roditeljima; percepcija uključenosti roditelja

Školske prakse: školska klima; obrazovno i karijerno usmjeravanje; ponuda izvannastavnih aktivnosti; pružanje podrške u prijelaznim obrazovnim razdobljima

METODOLOGIJA PROJEKTA

- potpuno integrirani nacrt miješanog modela u kojem se kombiniraju kvalitativne i kvantitativne istraživačke metode prikupljanja podataka
- prvi sustavni pokušaj longitudinalnog istraživanja ove teme u hrvatskom kontekstu
- istraživanje obrazovnih aspiracija učenika iz tri kohorte u tri prijelazna razdoblja osnovnoškolskog obrazovanja

KVALITATIVNA FAZA ISTRAŽIVANJA

- Dubinsko istraživanje obrazovnih aspiracija
- Polustrukturirani intervjui s trijadama sudionika (učenici, roditelji i učitelji)
- Pet prigodno odabranih škola (uzorkovanje maksimalnog razlikovanja)
- 4 točke mjerenja
- Prijelazna razdoblja: svi (12) 1.-2. raz, po 6 trijada 4.-5.raz i 7.-8. razred
- Oko 120 trijada tijekom dvije školske godine
- Kriterijski odabir: rod i procjene prethodnog postignuća
- Prva kvalitativna faza prethodi prvom dijelu kvantitativne faze istraživanja

KVANTITATIVNA FAZA ISTRAŽIVANJA

- Ponavljana primjena učeničkih upitnika (zajednički + varijabilni dio)
- Prijelazna razdoblja: 4.-5.raz i 7.-8. razred
- 20 po slučaju odabranih zagrebačkih osnovnih škola (stratificirano slučajno uzorkovanje po lokaciji unutar Grada Zagreba)
- Ciljani uzorak 800 učenika
- 3 točke mjerenja (isti učenici)
- U svakoj školi, svi će učenici 4. i 7. razreda biti pozvani na sudjelovanje u tri točke mjerenja tijekom dvije školske godine

PROJEKTNE FAZE

	2016									2017									2018														
	VELJ	OŽU	TRA	SVI	LIP	SRP-KOL	RUJ	LIS	STU	PRO	SIJ	VELJ	OŽU	TRA	SVI	LIP	SRP-KOL	RUJ	LIS	STU	PRO	SIJ	VELJ	OŽU	TRA	SVI	LIP	SRP-KOL	RUJ	LIST	STU	PRO	SIJ
KVAL									T1					T2							T3					T4							
KVAN													PILOT	A							B					C							

Legenda:

KVAL - kvalitativna faza istraživanja

KVAN - kvantitativna faza istraživanja

T1-T4 - točke mjerenja u kvalitativnoj fazi istraživanja

A, B, C - točke mjerenja u kvantitativnoj fazi istraživanja

OBRADA I ANALIZA PODATAKA 1

- Rezultati iz obje istraživačke faze bit će integrirani istovremenim razmatranjem individualnih perspektiva tijekom vremena i korištenjem postupaka statističkog modeliranja na velikim uzorcima
- Primjena različitih analitičkih postupaka u ispitivanju prirode, odrednica i promjena obrazovnih aspiracija učenika tijekom vremena
- KVAL: 12 taktika generiranja značenja podataka prikupljenih intervjuima (Miles & Huberman, 1994) i kontinuirani komparativni pristup kombiniranjem elemenata kodiranja induktivnih kategorija s istovremenom usporedbom podataka s onima prikupljenima iz drugih izvora (Strauss & Corbin, 1998)

OBRADA I ANALIZA PODATAKA 2

- KVANT:
 - strukturalno modeliranje namijenjeno modeliranju odnosa među varijablama koje su vezane uz obrazovne aspiracije učenika u različitim razdobljima obrazovanja te u tri različite točke mjerenja
 - višerazinsko modeliranje namijenjeno istraživanju doprinosa varijabli na različitim razinama (pojedinaac, razred, škola) u objašnjavanju obrazovnih aspiracija
 - modeliranje latentnih krivulja rasta namijenjeno ispitivanju intra-individualnih promjena i putova u tri prijelazna razdoblja

ISTRAŽIVAČKI IZAZOVI

- Pristup sudionicima na različitim razinama
- Osipanje sudionika kroz vrijeme
- Složenost i sveobuhvatnost istraživačkog nacrt
- Etička pitanja (vezana uz dob sudionika i dugotrajnu suradnju istraživača i trijada sudionika)

MOGUĆI DOPRINOS ISTRAŽIVANJA

- Doprinos korpusu postojećeg znanja kroz ispitivanje obrazovnih aspiracija učenika u vrlo ranoj dobi
- Složenija konceptualizacija i operacionalizacija obrazovnih aspiracija
- Novi metodološki pristup u istraživanju obrazovnih aspiracija
- Cjelovitiji uvid o interakcijama učenika, roditelja i učitelja u razvoju obrazovnih aspiracija učenika
- Rad na praktičnim preporukama za poticanje razvoja učeničkih obrazovnih aspiracija (Mreža obrazovnih aspiracija)

KONTAKT:

www.idi.hr/aspiracije/

cobras@idi.hr